

Animacja społeczno-kulturalna Twórcy i przedstawiciele – rozwój koncepcji

Tekst źródłowy:

Referat *Animacja społeczno-kulturowa w obszarze pedagogiki społecznej. Tradycja, współczesne wyzwania* wygłoszony na konferencji naukowej „Pedagog jako animator w przestrzeni życia społecznego”, zorganizowanej przez Zakład Pedagogiki Społecznej na Uniwersytecie Białostockim w dniach 31 maja–2 czerwca 2015 roku.

Zagadnienie animacji społeczno-kulturalnej pojętej szeroko – jako określona praktyka, zwłaszcza zaś praktyka wychowawcza realizowana w związku z kulturą i w jej perspektywie – ma swoje zasobne i dość głębokie źródła, a także takie – bogate i zróżnicowane – rozwinięcie, zarówno w teorii, jak i praktyce.

Problematyka kultury bowiem – przestrzeń kulturowa – zawsze była i jest obecna w pedagogice, zawsze też podejmuje się ją w kontekście zróżnicowanych zagadnień, najczęściej aksjologicznych, ale też poznawczych – epistemologicznych – odnoszących się m.in. do problematyki wartości, upowszechniania kultury i uczestnictwa w niej, a w tym funkcjonowania określonych instytucji. Tych dróg i odniesień we wspomnianych poszukiwaniach jest dużo – są one wielowątkowe.

Dlatego też w podjętych tu rozważaniach, szukając węższego podejścia do tego zagadnienia, a jednocześnie najbardziej i najczęściej stosowanego, proponuję przyjrzeć się tej kwestii z punktu widzenia pedagogiki społecznej rozwijającej się w Polsce. Taka perspektywa niewątpliwie nie tylko zawęży pole poszukiwań, ale też jest jedną z ważniejszych dotąd podejmowanych dla problematyki wychowania.

Początki – nurt oświatowo-kulturalny

W pedagogice społecznej w Polsce – w ujęciu źródłowym, a więc od samego początku uprawiania tej dyscypliny – problematyka kultury i działań wychowawczych z nią związanych łączyła się z tematem oświaty, a zatem szeroko pojętej, raczej pozaszkolnej praktyki o charakterze wychowawczym. To zagadnienie w ogóle, szczególnie zaś w nurcie pedagogiki społecznej, należy odczytywać w określonym kontekście historycznym i społecznym.

Kiedy bowiem powstawała pedagogika społeczna, idee oświaty i – wężiej – składające się na nią praca oświatowa i kulturalna wpisywane były w określone dążenia, najpierw niepodległościowe, a potem reformatorskie. W dążeniach tych treści kulturowe odgrywały fundamentalną rolę jako budujące świadomość narodową, a potem jako czynnik rozwoju społecznego, także rozwoju indywidualnego każdego człowieka. W jednej ze swoich prac z tamtych lat Helena Radlińska – twórczyni pedagogiki społecznej – pisała:

Wychowanie jest funkcją społeczną. Praw do niego szukać należy w życiu samym. Naczelnym zjawiskiem w życiu społecznym jest rozwój kultury, powołaniem człowieka – tworzenie i doskonalenie kultury swego narodu, rolą narodów – wnoszenie zdobyczy kulturalnych w życie ludzkości. Każda praca, każde usiłowanie, by jakiś ideał kulturalny w czyn wcielić, sprzyja rozwojowi ludzkości [...].¹

Powyższe podejście, choć w różnych aspektach, autorka stosowała i rozwijała w innych pracach, np. w: *Praca oświatowa. Jej metody, zadania i organizacja* czy *Studjum pracy kulturalnej* oraz *Oświata i kultura wsi polskiej*². Można nawet powiedzieć, iż wątek ten stał się wątkiem systemowym w jej twórczości i był charakterystyczny w ogóle dla ówczesnej pedagogiki społecznej.

Ważne jest również to, iż H. Radlińska w tym nurcie **oświatowo-kulturalnym** przyjmowała podmiotowe i – szerzej – humanistyczne podejście, a tym samym określony sposób rozumienia człowieka jako jednostki, która posiada określone możliwości, także w obszarze swojej obecności w kulturze. W kontekście zadań wychowawczych i zgodnie z pokazaną tu wizją człowieka pojawiło się również wówczas zagadnienie **twórczości**, czyli kształtowania postawy twórczej, która miała być efektem pracy wychowawczej: oświatowej i kulturalnej właśnie. Kwestia ta odtąd była kluczowa dla animacji społeczno-kulturalnej, jakkolwiek potem rozumianej i interpretowanej.

1 H. Radlińska, *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa 1935, s. 10.

2 *Praca oświatowa. Jej metody, zadania i organizacja*, opracowanie T. Bobrowski i in., Kraków 1913; H. Orsza-Radlińska, *Studjum pracy kulturalnej. Projekt opracowany z polecenia Centralnego Biura Kursów dla Dorosłych, Centralnego Związku Kółek Rolniczych, Wydziału Wychowawczego Związku Polskich Stowarzyszeń Spożywców i Związku Bibliotekarzy Polskich*, Warszawa 1925; H. Radlińska, *Oświata i kultura wsi polskiej. Wybór pism*, Warszawa 1979.

Kazimierz Korniłowicz

Źródło: K. Korniłowicz, *Pomoc społeczno-kulturalna...*, dz. cyt.

Kazimierz Korniłowicz – jeden z prekursorów pedagogiki społecznej, także zajmujący się zagadnieniem pracy kulturalnej – pisał o tym następująco:

Postulatem demokracji twórczej staje się nie tylko udostępnienie wartości kulturalnych najszerszym masom, ale umożliwienie jednostkom twórczym ze wszystkich warstw społecznych udziału w kształtowaniu kultury, umożliwienie odrębnym grupom społecznym tworzenia własnych struktur kulturalnych. W związku z tym konieczną jest akcja społeczna mająca na celu dopomaganie jednostkom i grupom społecznym w rozwoju i realizacji uzdolnień twórczych, w innym ujęciu współdziałanie w rozwoju kultury (nauki, sztuki) przez przygotowanie pracowników i organizowanie warsztatów produkcji kulturalnej. Tego rodzaju działalność społeczną jako mającą na celu nie szerzenie, lecz pomoc w tworzeniu wartości kulturalnych określimy jako funkcję kreatywną pracy kulturalnej [...]³.

Można więc przyjąć, iż zagadnienie pracy kulturalnej i pracy oświatowej, albo pracy kulturalnej rozumianej tu jako element szeroko pojętej działalności oświatowej, miało bardziej instrumentalny (w sensie potrzeby podejmowania określonych działań) i instytucjonalny charakter. Podejście takie potwierdza stosunkowo mało znany do dzisiaj projekt ustawy o upowszechnianiu dorobku kultury i oświacie pozaszkolnej autorstwa H. Radlińskiej, opublikowany w jednej z jej książek, w którym autorka pisze:

Udostępnienie dorobku kultury i upowszechnienie uczestnictwa w twórczości kulturalnej wymaga:

- a) urzędów gromadzących i udostępniających dorobek oraz rozbudzających zainteresowania [...],
- b) powszechnego kształcenia dającego umiejętności korzystania z dorobku i usprawniającego siły twórcze,
- c) popierania twórczości kulturalnej we wszystkich dziedzinach: nauki i sztuki, ich miłośnictwa, pracy i wczasów, współżycia społecznego, rozwoju duchowego i fizycznego jednostki,

Wykonanie tych zadań jest możliwe przy współpracy wielu instytucji i poczynań [...]⁴.

3 K. Korniłowicz, *Pomoc społeczno-kulturalna dla młodzieży pracującej i dorosłych. Wybór pism*, wstęp, wybór i opracowanie O. Czerniawska, Wrocław 1976, s. 128.

4 H. Radlińska, *Oświata dorosłych. Zagadnienia, dzieje, formy, pracownicy, organizacja*, Warszawa 1947, s. 217.

Idąc tropem tych rozstrzygnięć, we wczesnych pracach powstających w środowisku pedagogów społecznych wskazywano na potrzebę istnienia licznych instytucji oświatowo-kulturalnych, w których taka praca kulturalna byłaby podejmowana. W publikacji pod redakcją Antoniego Konewki i Kazimierza Kornilowicza Helena Pleszczyńska daje bardzo bogate zestawienie takich instytucji i działań (często zresztą później powtarzanych i przywoływanych, choć zawsze modernizowanych w pracach kolejnych pokoleń pedagogów społecznych):

- Odczyty i cykle,
- Powszechne wykłady uniwersyteckie,
- Powszechne uniwersytety regionalne,
- Uniwersytety powszechne,
- Kursy obywatelskie,
- Szkoły dla dorosłych i młodzieży,
- Ludowe Szkoły Rolnicze,
- Uniwersytety ludowe typu internatowego,
- Uniwersytety niedzielne,
- Kursy Letnie,
- Biblioteki powszechne,
- Świetlice,
- Koła młodzieży,
- Domy Ludowe,
- Teatr Ludowy,
- Działalność muzyczna,
- Radio,
- Muzea, wystawy,
- Zwiedzanie, wycieczki, obozy letnie,
- Poradnie, pomoc instruktorska, wydawnictwa, prace badawcze,
- Kursy instruktorskie i zjazdy pracowników oświatowych
- Studium Pracy Społeczno-Oświatowej WWP⁵.

Należy tu również powiedzieć, iż instytucje te były pojmowane już wówczas jako **środowisko wychowawcze** i jako takie stanowiły główny obszar badań pedagogów społecznych, będąc miejscem realizacji wszelkich zadań i działań wychowawczych. Była to więc także szeroka perspektywa ontologiczna i epistemologiczna tej nowo kształtującej się dyscypliny pedagogicznej.

5 H. Pleszczyńska, *Formy pracy kulturalno-oświatowej w Polsce* [w:] A. Konewka, K. Kornilowicz (red.), *Przewodnik oświaty dorosłych (1928)*, Warszawa 1929, s. 58–79.

Zofia Daszyńska-Golińska

Źródło: *Zofia Daszyńska-Golińska*,
https://pl.wikipedia.org/wiki/Zofia_Daszyńska-Golińska (dostęp: 7.07.2016).

Bardzo ciekawe są w tym zakresie rozwiązania Zofii Daszyńskiej-Golińskiej⁶, która już w roku 1913, pisząc o domu kultury (wtedy o nazwie „dom ludowy”) jako typowej instytucji wychowawczej związanej z pracą kulturalną, wskazywała na wymogi, jakie musi on spełniać, by stawać się środowiskiem wychowawczym:

Aby stawać się środowiskiem życia, Dom Ludowy powinien:

- zaspokajając potrzeby wolnoczasowe wszystkich kategorii wieku poprzez zadania:
- budzenie rozwoju umysłowego uczestników,
- upowszechnianie kultury artystycznej,
- szerzenie wzorów odpoczynku i rozrywki „cywilizowanej”, „wszechstronnej” i „swobodnej”,
- rozwijanie sportu i wychowania fizycznego i stwarzanie „sposobności do nich”,
- stymulowanie wśród uczestników „wewnętrznej etycznej spójni”,
- rozbudzanie potrzeb „wyższego życia moralnego”,
- prowadzenie działalności profilaktycznej w zakresie zwalczania dewiacji,
- stworzenie z domu kultury „centrum życia stowarzyszeń, klubów i kół wszelkiego rodzaju [...]”⁷.

Osadzając zagadnienie kultury głównie w obszarze oświaty – **pracy oświatowej** oraz **pracy kulturalnej** – przyjmowano więc wyraźne praktyczne czy nawet prakseologiczne nachylenie, a także zdecydowany instytucjonalizm.

Jednocześnie należy zauważyć, iż pedagodzy społeczni w tym czasie nie rozwijali szerzej koncepcji samej kultury. Trudno znaleźć pogłębione analizy na ten temat. Bazowano raczej na ustaleniach i rozstrzygnięciach czynionych w ówczesnej socjologii wychowania. Na taką literaturę dość chętnie powoływali się zarówno sama H. Radlińska, jak i inni przedstawiciele dyscypliny. Najczęściej – czy to bezpośrednio, czy też pośrednio – czerpali oni tę wiedzę z polityki społecznej, wtedy wyraźnie praktycznie, instytucjonalnie i reformatorsko

6 Zofia Daszyńska-Golińska – do dziś mało rozpoznana postać, zaliczana do grona prekursorów pedagogiki społecznej, z wykształcenia ekonomistka, działaczka społeczna, zaangażowana w życie polityczne w kręgu partii socjalistycznych. Uzyskała doktorat na Uniwersytecie w Zurychu. Pracowała też na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie. Związana z Uniwersytetem Ludowym im. A. Mickiewicza w Krakowie. Od 1919 roku zatrudniona jako profesor w Wolnej Wszechnicy Polskiej. Współpracowała z H. Radlińską.

7 Z. Daszyńska-Golińska, *Domy Ludowe* [w:] *Praca oświatowa. Jej zadania...*, dz. cyt., s. 372–373.

nastawionej (co widać np. w poglądach Ludwika Krzywickiego, Konstantego Krzeczковского czy Stanisława Rychlińskiego).

Tak opracowana problematyka pracy oświatowej i kulturalnej zachowała się w pedagogice społecznej do okresu powojennego, kiedy to otwierał się nowy rozdział, gdy chodzi o ich rozumienie, a co za tym idzie rozstrzygnięcia w tym zakresie.

Nurt systemowy – działalność kulturalno-oświatowa

Pomimo istotnych zmian, jakie wówczas zaszły w pedagogice społecznej – zwłaszcza w jej podstawach ideowych – wychowawcze działania podejmowane w kontekście kultury nadal postrzegane były jako realizowane głównie w przestrzeni pozaszkolnej, jako element szeroko rozumianej oświaty, prowadzonej przede wszystkim w odniesieniu do osób dorosłych. W większym też stopniu w tym okresie wiązano owe działania z **czasem wolnym**. Aleksander Kamiński pisał:

Moglibyśmy także powiedzieć, że kultura to sfera ludzkiego życia i działań rozwijających się w czasie wolnym i nie mających bezpośredniego użytecznego charakteru [...]⁸.

W powstających równolegle pracach Ryszarda Wroczyńskiego, postaci znaczącej dla powojennej pedagogiki społecznej, wątek ten raczej się nie pojawia, a przynajmniej nie był akcentowany. Autor wplatał go raczej w problematykę wychowania pozaszkolnego.

Idąc dalej za ustaleniami ówczesnych pedagogów społecznych, także A. Kamińskiego oraz innych autorów reprezentatywnych dla tego okresu rozwoju dyscypliny (choć inspirowanymi już wcześniej), samą kulturę pojmowano jako zespół **wartości, norm, wzorów i wzorców**. Przyjmując zaś dotychczasowy, wypracowany cel wszelkich działań proponowanych w pedagogice społecznej, jakim było organizowanie środowiska, w odniesieniu do kultury wskazywano – niezależnie od tego, w jakim kontekście teoretycznym i metodologicznym – na zagadnienia:

- udostępniania kultury,
- upowszechniania kultury,
- wprowadzania w kulturę.

Na tych płaszczyznach rozpatrywano zakres potrzebnych do zrealizowania zadań w obszarze kultury. To był fundament rozpoznawania kultury, w związ-

8 *Polska pedagogika w latach 1945–2003. Wybór tekstów źródłowych*, t. 2, wybór M. Cichosz, Toruń 2004, s. 151.

ku z którą przyjmowano różne koncepcje zarówno na poziomie rozstrzygnięć teoretycznych, jak i proponowanych rozwiązań praktycznych. Doprowadziło to jednocześnie do wyodrębnienia w pedagogice społecznej niejako osobnego działu – praktyki środowiskowej, którą określano odtąd (przechodząc od optyki/stylistyki pracy oświatowej i pracy kulturalnej) jako **działalność kulturalno-oświatową**. Ugruntowywane tu były dalej zdecydowanie praktyczny charakter działań w obszarze kultury, a także instytucjonalizm rozwiązań w praktyce wychowawczej. Do kierunkowych prac, najistotniejszych dla takiego pojmowania tego, czym ma być działalność kulturalno-oświatowa, zalicza się publikację *Podstawy działalności kulturalno-oświatowej*⁹. Ten sposób rozumienia wzmacniany był ówczesnym systemowym i funkcjonalnym podejściem do problematyki wychowania. Powstawało wtedy szereg prac na temat działalności kulturalno-oświatowej, mających bardzo wyraźny metodyczny charakter, opisujących instytucje kultury m.in. pod względem funkcji, jakie powinny spełniać, roli wychowawcy, pedagoga animatora oraz innych zagadnień ważnych dla tego typu działalności¹⁰. Do szczególnie znaczących postaci – twórców – należeli Józef Kargul, Anna Przećławska oraz Jan Żebrowski czy Dzierżymir Jankowski. Autorzy ci w swoich pracach podejmowali istotne zagadnienia dotyczące zarówno teorii, jak i praktyki działalności kulturalno-oświatowej.

D. Jankowski ową działalność definiował jako: „[...] system zorganizowanych wolnoczasowych zajęć kulturalnych dzieci, młodzieży i dorosłych o charakterze kreatywnym [...]”¹¹. W tym ujęciu działanie kulturalno-oświatowe, zgodnie zresztą z dotychczas wypracowaną tradycją w pedagogice społecznej, rozumiane było jako **metoda pracy środowiskowej**. W tym też sensie na potrzeby niejako poczynań w obszarze kultury przywołano jako właściwe dla nich metody pracy środowiskowej: metodę indywidualnych przypadków, metodę pracy z grupą, metodę organizowania środowiska. Jedną z pierwszych,

9 D. Jankowski, J. Kargul, F. Kowalewski, K. Przyszczypkowski, *Podstawy działalności kulturalno-oświatowej*, Warszawa 1985.

10 Zob. K. Dobrzyński, *Wychowanie w działalności kulturalno-oświatowej*, Warszawa 1975; por. C. Kałużny, *Zasady, metody, formy działalności kulturalno-oświatowej*, Warszawa 1973; H. Olszewski, *Organizacja pracy kulturalno-oświatowej. Zakład pracy, dom kultury, klub, świetlica*, Warszawa 1965; J. Kargul, *Pracownik kulturalno-oświatowy. Problemy zawodu i modele działania*, Warszawa 197; D. Jankowski, *Dom kultury. Studium socjologiczno-pedagogiczne*, Warszawa 1977.

11 D. Jankowski, J. Kargul, F. Kowalewski, K. Przyszczypkowski, *Podstawy działalności...*, dz. cyt., s. 11.

która podjęła ten wątek w literaturze z zakresu pedagogiki społecznej, ukazując go z tej perspektywy, była Olga Czerniawska¹².

Podkreślano systemowy charakter takiej środowiskowej pracy i potrzebę jej planowania i programowania jako części **całościowego systemu oddziaływań wychowawczych**. Wskazywano też – jako najbardziej adekwatną i właściwą dla tego typu działań – przestrzeń całościową i jako taką wpisywano ją również w koncepcje **edukacji ustawicznej**.

Animacja społeczno-kulturalna – w nurcie edukacji kulturalnej i edukacji środowiskowej

Na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku, po przełomie i transformacji systemowej oraz odejściu od dotychczasowych wzorów ideowych w naukach społecznych, także w pedagogice, opisany tu model działalności kulturalno-oświatowej został poddany weryfikacji.

W związku z tymi przemianami w pedagogice polskiej pojawiły się mało dotąd obecna literatura zachodnia poruszająca zagadnienie twórczej aktywności w kulturze czy poprzez kulturę. Aktywność taką określano tam mianem **animacji społeczno-kulturalnej**.

Pojęcie to było już wcześniej stosowane w polskiej literaturze przedmiotu. W latach siedemdziesiątych oraz osiemdziesiątych, powołując się na wzory zachodnie, pisała o takim nurcie pracy wychowawczej O. Czerniawska, lecz był on wówczas mało znany i nie został zaadaptowany (jako odmienny ideowo) do ówczesnych rozstrzygnięć w tym zakresie przyjmowanych w pedagogice polskiej. W omawianym okresie kluczowa dla tego nurtu była praca Małgorzaty Kopczyńskiej *Animacja społeczno-kulturalna*¹³.

W tej nowej odsłonie rozumienia edukacyjnej działalności w kulturze – właśnie animacji społeczno-kulturalnej – podkreślono zdecydowanie, iż chodzi w niej z jednej strony o pobudzanie i wyzwalamie twórczej aktywności podmiotu, szczególnie w obszarze kultury, a z drugiej o pobudzanie jego aktywności społecznej. Stąd też często zaznaczano, że celem animacji społeczno-kulturalnej są **integracja i partycypacja społeczna**.

Zasygnalizowana tu jedynie inspiracja animacji zachodnią pedagogiką (m.in. w sposobie rozumienia człowieka i jego roli w życiu społecznym oraz

12 Zob. O. Czerniawska, *Metody pracy kulturalno-wychowawcze* [w:] J. Badura, O. Czerniawska (red.), *Instytucje i placówki kulturalno-wychowawcze*, Warszawa 1979, s. 30–52.

13 M. Kopczyńska, *Animacja społeczno-kulturalna. Podstawowe pojęcia i zagadnienia*, Warszawa 1993.

zadań dla edukacji) wyraźnie lokalizuje się w nurcie krytyczno-kreatywnym, odróżniającym się od dotychczasowych podejść adaptacyjnych, mocno podkreślających instytucjonalny i funkcjonalny charakter takich działań.

Współcześnie pod wpływem inspiracji dotyczących animacji społeczno-kulturalnej rozbudowano nurt **edukacji kulturalnej**, uprawianej głównie w ramach szeroko rozumianej pedagogiki kultury. W pedagogice tej zwrócono uwagę na takie jej cele, jak:

- restytuowanie i ochranianie dziedzictwa kulturalnego,
- tworzenie warunków do rozwoju twórczości artystycznej i kulturalnej,
- rozszerzenie aktywnego uczestnictwa w życiu kulturalnym [...] ¹⁴.

Wskazany tu zarówno widoczny w literaturze przedmiotu, jak i mający swoje przełożenie na praktykę edukacyjną związek animacji społeczno-kulturalnej z pedagogiką kultury należałoby poddać szczegółowemu rozpoznaniu. Jest on bowiem specyficzny i wypływa z określonej tradycji w pedagogice polskiej, również w kontekście wychowania estetycznego.

W tym samym czasie w sposób niejako wywodzący się z tradycji pedagogiki społecznej tu pokazanej (czy też wprost ją kontynuujący), gdy chodzi o rozumienie animacji społeczno-kulturalnej, ale też wpisującej się w przedstawione inspiracje pedagogiki zachodniej, zaczął się rozwijać nurt tzw. **edukacji środowiskowej**. Akcentuje ona potrzebę środowiskowego wpływu na uczestników życia społecznego w zakresie pobudzania ich aktywności i twórczego działania w odniesieniu do różnych płaszczyzn społecznego uczestnictwa człowieka, także w kulturze (tu korzystanie z idei wzmacniania społecznego – tzw. *empoweringu*). Edukacja ta za Wiesławem Theissem definiowana jest jako: „Nieformalna edukacja dzieci, młodzieży i dorosłych związana z realizacją potrzeb środowiska czy społeczności lokalnej” ¹⁵. Jej cele to:

- odnajdywanie, ocenianie oraz rozwijanie miejscowych zasobów kulturalno-społecznych, a tą drogą kształtowanie tożsamości lokalnej [...];
- kształtowanie aktywnych i twórczych postaw jednostek, grup społecznych oraz środowisk lokalnych w budowaniu mikroświata człowieka [...] ¹⁶.

14 B. Jedlewska, *Animatorzy kultury wobec wyzwań edukacyjnych*, Lublin 1999, s. 48.

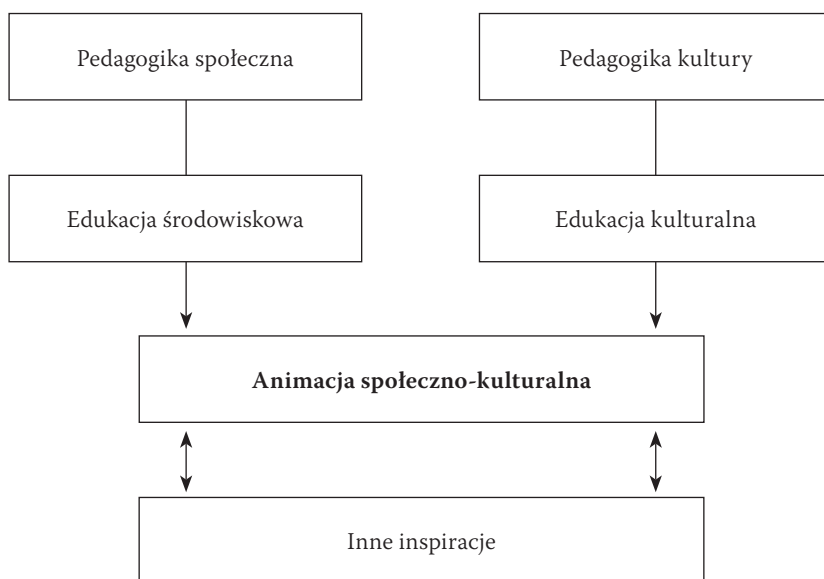
15 W. Theiss, *Edukacja środowiskowa. Zarys problematyki*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1996, nr 10, s. 4.

16 W. Theiss, *Edukacja środowiskowa – wprowadzenie* [w:] W. Theiss, B. Skrzypczak (red.), *Edukacja i animacja społeczna w środowisku lokalnym*, Warszawa 2006, s. 12.

Podsumowanie

Podsumowując, można powiedzieć, iż animacja społeczno-kulturalna, rozumiana ostatecznie jako określone edukacyjne działanie, mając na celu pobudzanie do twórczej aktywności i społecznego uczestnictwa, może być i jest dziś realizowana na drodze zarówno edukacji kulturalnej, jak i edukacji środowiskowej. W pierwszym wypadku inspiracje dla takiej praktyki edukacyjnej pochodzą wyraźnie z obszaru pedagogiki kultury, w drugim – z tradycji pedagogiki społecznej. Związki te przedstawia schemat 1.

Schemat 1. Drogi rozwoju animacji społeczno-kulturalnej

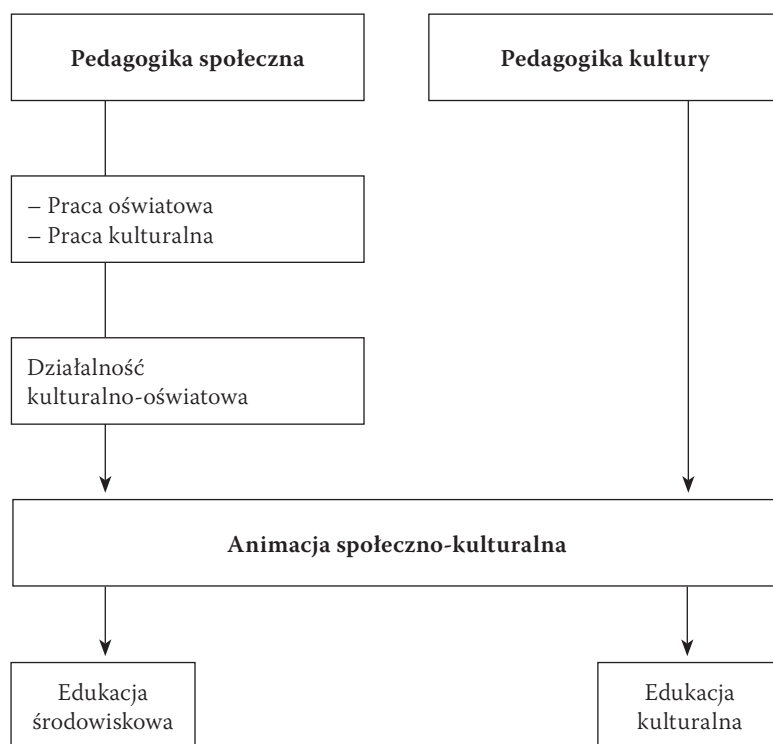

Źródło: opracowanie własne.

Szukając rozumienia powyższych związków oraz biorąc pod uwagę rozwój koncepcji przyjmowanych w tym zakresie, możemy mówić o innych, zróżnicowanych inspiracjach takiej praktyki edukacyjnej, także pochodzących z innych nauk. W pedagogice dwie wymienione drogi wydają się dość wyraziste i chyba są drogami głównymi.

Natomiast rozwój animacji społeczno-kulturalnej powstałej z inspiracji pedagogiką społeczną mógłby przebiegać tak, jak pokazano na schemacie 2.

Schemat 2. Animacja społeczno-kulturalna w kontekście rozwoju pedagogiki społecznej

Źródło: opracowanie własne.

Bibliografia

- Czerniawska O., *Metody pracy kulturalno-wychowawcze* [w:] J. Badura, O. Czerniawska (red.), *Instytucje i placówki kulturalno-wychowawcze*, Warszawa 1979.
- Dobrzyński K., *Wychowanie w działalności kulturalno-oświatowej*, Warszawa 1975.
- Jankowski D., *Dom kultury. Studium socjologiczno-pedagogiczne*, Warszawa 1977.
- Jankowski D., Kargul J., Kowalewski F., Przyszczypkowski K., *Podstawy działalności kulturalno-oświatowej*, Warszawa 1985.
- Jedlewska B., *Animatorzy kultury wobec wyzwań edukacyjnych*, Lublin 1999.
- Kałużny C., *Zasady, metody, formy działalności kulturalno-oświatowej*, Warszawa 1973.
- Kargul J., *Pracownik kulturalno-oświatowy. Problemy zawodu i modele działania*, Warszawa 1976.
- Kopczyńska M., *Animacja społeczno-kulturalna. Podstawowe pojęcia i zagadnienia*, Warszawa 1993.
- Korniłowicz K., *Pomoc społeczno-kulturalna dla młodzieży pracującej i dorosłych. Wybór pism, wstęp, wybór i opracowanie O. Czerniawska*, Wrocław 1976.

- Olszewski H., *Organizacja pracy kulturalno-oświatowej. Zakład pracy, dom kultury, klub, świetlica*, Warszawa 1965.
- Orsza-Radlińska H., *Studjum pracy kulturalnej. Projekt opracowany z polecenia Centralnego Biura Kursów dla Dorosłych, Centralnego Związku Kółek Rolniczych, Wydziału Wychowawczego Związku Polskich Stowarzyszeń Społżywców i Związku Bibliotekarzy Polskich*, Warszawa 1925.
- Pleszczyńska H., *Formy pracy kulturalno-oświatowej w Polsce* [w:] A. Konewka, K. Kor- niłowicz (red.), *Przewodnik oświaty dorosłych (1928)*, Warszawa 1929.
- Polska pedagogika w latach 1945–2003. Wybór tekstów źródłowych*, t. 2, wybór M. Cichosz, Toruń 2004.
- Praca oświatowa. Jej zadania, metody, organizacja*, opracowanie T. Bobrowski, Z. Daszyńska-Golińska, J. Dziubińska, Z. Gargas, M. Heilpern, Z. Kruszewska, L. Krzywicki, M. Orsetti, H. Orsza, S. Posner, M. Stępowski, T. Szydłowski, W. Weychert-Szymanowska, Kraków 1913.
- Radlińska H., *Oświata dorosłych. Zagadnienia, dzieje, formy, pracownicy, organizacja*, Warszawa 1947.
- Radlińska H., *Oświata i kultura wsi polskiej. Wybór pism*, Warszawa 1979.
- Radlińska H., *Stosunek wychowawcy do środowiska społecznego. Szkice z pedagogiki społecznej*, Warszawa 1935.
- Theiss W., *Edukacja środowiskowa – wprowadzenie* [w:] W. Theiss, B. Skrzypczak (red.), *Edukacja i animacja społeczna w środowisku lokalnym*, Warszawa 2006.
- Theiss W., *Edukacja środowiskowa. Zarys problematyki*, „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1996, nr 10.
- Zofia Daszyńska-Golińska, https://pl.wikipedia.org/wiki/Zofia_Daszyńska-Golińska (dostęp: 7.07.2016).